

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

förord.....	7
1. En föränderlig lära.....	13
2. Upp till kamp	37
3. En hjärtlös farsot.....	57
4. Apolitisk politik.....	77
5. "Dygdernas republik"	99
6. Liberalism i konservatismens tjänst.....	117
7. Egendomlig frihet	139
8. Fiendens språkbruk.....	159
9. En folklig inramning	169
10. Nya skott på välfärdsträdet	183
11. Marknadens förlovade land.....	199
12. Åt var och en efter förmåga.....	211
13. Social sortering.....	227
14. Rikedom för ett fåtal.....	245
15. Politiska illusioner	261
tack	279
noter.....	281
källförteckning.....	307

FÖRORD

Konsumskräck, ja till kärnkraft och moderatmärke på attachéväskan. Tja, det fanns nog goda skäl att kalla mig för konservativ i mina yngre tonår. Här skulle jag kunna skriva: Och sedan växte jag upp. Men det ska jag inte göra. Och det av två anledningar, dels för att denna bok inte handlar om mina personliga åsikter och hur dessa har förändrats över tid, dels – och det är ett tyngre vägande skäl – för att alla försök att föraktfullt och nedlåtande avfärda andra människors ideologiska ställningstaganden som korkade, barnsliga och ogenomtänkta bara kan leda till en fördummande debatt. Mitt syfte med följande bok är snarare att försöka förstå karaktären av det skifte som har ägt rum inom svensk politik och vilka övertygelser som ligger bakom det nya politiska landskap som breder ut sig framför oss. Kunskap är grundläggande för ett informerat demokratiskt samtal.

Varför har jag då intresserat mig för detta ämne just nu? Den mest uppenbara anledningen är de genomgripande förändringar som sker i vårt samhälle och som väcker en hel del frågor om framtiden. Hur ska jag som samhällsmedborgare bedöma dessa förändringar? Vad är det för värderingar och övertygelser som

driver dem? Vart är Sverige på väg? En annan mer personlig anledning som har väckt min nyfikenhet är att jag under några år arbetade på en numera avsnöad lokaltidning som täckte de två kommunerna Täby och Danderyd norr om Stockholm. I båda dessa kommuner hade Moderaterna egen majoritet och kunde därför driva igenom sin egen politik relativt obehindrat. Jag fick därmed som reporter se moderat politik från första parkett. Men det som utspelade sig på det lokala planet verkade i ökande utsträckning få genomslag även på riksplanet, i synnerhet efter det att Alliansen under ledning av den moderate statsministern Fredrik Reinfeldt, från just Täby, tog över 2006. Kanske fanns här en grund för att förstå de ideologiska krafter som hade satts i rörelse.

Min tid som lokalreporter gav mig också andra politiska insikter. Bland annat en tidig vink om hur Centerpartiet under Maud Olofsson hade påbörjat en resa högerut som numera har förvandlat det från ett tynande bondeförbund till ett lika marginaliserat parti för en radikal sekt av marknadsliberaler. Den första indikationen kom när den nyliberale debattören Mattias Svensson, då på Timbro, euforiskt berättade för mig att unga centerpartister var ytterst mottagliga för den av Timbro nyutgivna författarinnan Ayn Rands tegelstenar om kapitalismens förträfflighet. Den andra när det moderata kommunalrådet i Danderyd, Gunnar Oom, under en intervju lutade sig fram mot mig och sänkte rösten: "Det ska du veta, Joakim, att Centerpartiet står längre ut till höger än vi inom Moderaterna."

Samtidigt hade hans eget parti några år tidigare påbörjat en marsch mot mitten. De nya Moderaterna hade kastat ut en del gammal politisk barlast och lagt sig till med en ny folkligare attityd som gjorde dem till ett potentiellt "statsbärande" parti, och därmed värdiga utmanare till Socialdemokraterna om reger-

ingsmakten. Åtminstone var det så de porträtterades i de flesta medier.

Det som gjorde mig fundersam – och som fram till nu har legat och gnagt i bakhuvudet – var en episod som utspelade sig på en privat fest några veckor före valet 2006. Mitt klara intryck var att de flesta festdeltagarna var borgerliga sympatisörer. Vid ett tillfälle under kvällen frågade en av dem en kommunpolitiker för Moderaterna som råkade sitta bredvid mig i soffan vad som hade hänt med partiet. Var de på väg att bli vänster? Hade man som borgerlig anledning till oro över Moderaternas utveckling? Kommunpolitikern tog till orda och höll en lång utläggning som manade till förtröstan. Enligt honom var svenskarna efter år av indoktrinering i grund och botten socialdemokrater varför det var omöjligt att genomföra alla önskvärda förändringar av det svenska samhället i ett enda svep. Gick politikerna för bryskt fram skulle folket sparka bakut. Därför var det inledningsvis nödvändigt att förändra långsamt, men tids nog skulle svenskarna lära sig att älska sin nya frihet. Det han beskrev var inget mindre än omprogrammeringen av en nation. Summa summarum kunde de församlade känna tillförsikt eftersom Moderaterna varken hade bytt ideologi eller kärnvärden i och med sin nya framtoning, utan strategi. Jag höll för en gångs skull tyst och lyssnade.

Nästan två mandatperioder senare instämmer jag i kommunpolitikerns bedömning av sitt partis politiska utveckling som i första hand strategisk.

Den grundläggande tes jag driver i denna bok är att Alliansen under de två senaste mandatperioderna i väsentliga avseenden har fört Sverige i konservativ riktning. Pådrivande bakom denna utveckling är de nya Moderaterna. Även om många av deras företrädare identifierar sig som liberala, eller liberal-

konservativa, hävdar jag att deras politik alltså hör hemma i en konservativ tradition. I bokens första kapitel kommer jag därför att presentera en användbar definition av konservatismen som inte fokuserar på dess retoriska yta utan på dess politiska innehåll. Därefter följer en genomgång av vad ledande politiker och opinionsbildare inom det borgerliga lägret har skrivit som placerar dem inom ramarna för konservativ ideologi (kapitel 2–5). De följande två kapitlen tittar närmare på hur liberala hjärtefrågor som frihet och äganderätt också utgör viktiga byggstenar i konservatismen och hur en ensidig betoning av just privategendom och individuell frihet på bekostnad av andra värden gynnar en konservativ agenda. Kapitel 8 och 9 tar upp språkbruk och framtoning, samt hur stora delar av medierna slukade lanseringen av ”nya” Moderaterna med hull och hår. I de nästföljande fem kapitlen (10–14) försöker jag visa hur konservativa idéer har fått genomslag i svensk politik under de senaste två mandatperioderna sedan Alliansen kom till makten. Tyngdpunkten ligger på de valfrihetsreformer och privatiseringar inom offentlig sektor som har genomförts. I kapitel 15 sammanfattar jag bokens slutsatser samt reflekterar över hur konservatismens samhällssyn i centrala avseenden är motsägelsefull, men hur den likväl har varit en drivande kraft i svensk politik under de senaste decennierna. Jag vill därför lyfta fram begreppet och slå ett slag för att vi i debatten bör erkänna att konservatismen alltså är en kraftfull och levande tradition, inte ett politiskt fossil.

Boken avser däremot inte på något sätt vara en omfattande genomgång av svensk konservatism i teori och praktik. Det finns åtskilligt mer att säga i det ämnet. Denna bok är mitt försök att förstå de nu pågående samhällsförändringarna ur ett ideologiskt perspektiv.

Utöver genomgripande reformer på det nationella planet kommer bokens konkreta exemplen huvudsakligen från Stockholm och de moderata ”mönsterkommunerna” Täby och Danderyd som jag bevakade under min tid på Täby Danderyd Tidning. Den förda politiken i dessa båda kommuner under mandatperioden 2006–2010 belyser de mer visionära aspekterna av det konservativa projektet då Moderaterna i båda fallen hade egen majoritet (även om de valde att samarbeta med KD i Danderyd) och därmed kunde genomföra tämligen radikala projekt ohämmade av kompromisser med andra Allianspartier eller samarbete över blockgränsen. Men de radikala inslagen hade sin klangbotten i en väletablerad konservativ tradition vars kärna alltjämt förefaller vara intakt.

Konsumskräcken då, vad innebar den? Det var min egen personliga version av rädsla för likriktning och nivellering; fruktan att dåtidens enhetliga blåvita sortiment på butikshyllorna skulle utplåna alla skillnader människor emellan.

Joakim Bröms
Stockholm, juni 2014